

УДК 347.72:347.447.52

Тетяна Карнаух,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри галузевих правових наук

Національного університету «Києво-Могилянська академія»

ДОКТРИНА «ПІДНЯТТЯ КОРПОРАТИВНОЇ ВУАЛІ»: СУТНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена вивченню суті доктрини «підняття корпоративної вуалі» як засобу ефективного захисту кредиторів від недобросовісних дій боржників, які намагаються уникнути відповідальності, зловживаючи формою юридичної особи. В статті також досліджується історія виникнення та становлення згаданої доктрини, практика її застосування в різних правових системах світу. Крізь призму доктрини «підняття корпоративної вуалі» здійснено аналіз українського законодавства та сформульовані пропозиції щодо його доповнення та застосування у судовій практиці вітчизняних судів.

Ключові слова: доктрина «підняття корпоративної вуалі», відповідальність недобросовісних боржників, зловживання формою юридичної особи, принцип обмеженої відповідальності засновників.

На жаль, останнім часом дуже поширеними в бізнес-середовищі нашої країни стали ситуації, в яких кредитори не мають можливості отримати з боржників належні їм кошти. А причиною часто стає відсутність у боржників ліквідних активів, достатніх для задоволення вимог кредиторів. При цьому бізнес-холдинги, фактичною частиною яких є такі боржники—самостійні юридичні особи, продовжують успішно працювати.

Вищеописані ситуації зустрічаються не лише в Україні. Однак країни з тривалою історією корпоративного права та судової практики його застосування розробили певні механізми захисту інтересів кредиторів у подібних випадках. Одним із таких інструментів є доктрина «piercing the corporate veil», або «lifting the corporate veil», що у перекладі з англійської означає «підняття корпоративної вуалі», «зривання корпоративної маски».

Зазначена доктрина, будучи вперше сформульована у судових прецедентах у країнах англосаксонського загального права, а пізніше сприйнята і законодавством країн континентального права, правовій системі України майже не відома. Найбільш глибоко доктрина «підняття корпоративної вуалі» досліджена науковцями з країн загального права, зокрема K. Vandekerckhove, M. A. Olthoff, J. H. Matheson, H. Gelb, S. B. Presser, H. Ballantine, S. K. Miller [1—7]. Останнім часом положення цієї доктрини почали

застосовувати російські суди, що зумовило її дослідження російськими правниками, зокрема О. М. Верепагиним, Я. В. Карнаковим, О. М. Каліберною, А. В. Молоховим, Ю. В. Таєм, В. Юзефовичем [8; 9; 10; 11].

Ефективність згаданої правової доктрини та наявність ситуацій, в яких існує необхідність її застосування задля відновлення справедливості та законних інтересів кредиторів, обумовлюють потребу в усвідомленні сутності цієї доктрини. Дана стаття присвячена дослідженню сутності доктрини «підняття корпоративної вуалі», аналізу етапів її становлення в англосаксонському праві, особливостей її закріплення та застосування в країнах загального та континентального права, вивченню найбільш показових судових справ, розглянутих із застосуванням положень даної доктрини у Росії, яка є країною, найбільш близькою до України як за своєю правовою системою, так і за економічними процесами. На основі проведеного дослідження здійснена спроба спрогнозувати можливі перспективи застосування цієї доктрини у судовій практиці України.

Як зазначають Є. Попов та Є. Попова, термін «підняття корпоративної вуалі» використовується у трьох випадках: (1) коли суд при вирішенні питання про відповідальність юридичної особи відступає від принципу обмеження відповідальності засновників (учасників) і покладає відповідальність на них; (2) коли суд іг-

норує відокремленість юридичних осіб, що входять до холдингових утворень, або групи юридичних осіб, та, виходячи з принципу «єдиної економічної одиниці», покладає відповідальність самостійної юридичної особи на відокремлені юридичні особи, що входять до холдингу чи групи; (3) коли суд покладає відповідальність на органи управління юридичної особи [12].

Загальновизнаною суттю концепції юридичної особи, що знайшла своє закріплення у правових системах всіх розвинених країн світу, є те, що кожна компанія має власну правосуб'єктність, відмінну від правосуб'єктності осіб, що її створили; учасники компанії несуть відповідальність за її зобов'язаннями в межах вартості належних їм часток; майно компанії відокремлене від майна її учасників; компанія існує незалежно від її учасників; компанія як самостійний суб'єкт права від власного імені може укладати правочини та виступати в суді в якості позивача та відповідача. Однією з основних ознак юридичної особи є її самостійна відповідальність за своїми зобов'язаннями усім належним їй майном. Згадані положення знайшли своє закріплення і в законодавстві України (зокрема у ч. 3 ст. 96 ЦК України).

Принцип обмеженої відповідальності і повної роздільності існування компанії та осіб, що її заснували, самостійності компанії з юридичної точки зору, а в силу цього і відсутності підстав для відповідальності акціонерів за її боргами було сформульовано в Англії у 1897 р. у справі «*Solomon v. Solomon & Co*» [13]. Однак, незважаючи на свій фундаментальний характер, зазначений принцип не є абсолютним. Пізніше постало питання про те, чи можливі виключення з цього принципу і за яких обставин. Подальший розвиток судової практики призвів до того, що в окремих випадках суди почали визнавати необхідність відступлення від нього. Саме в англосаксонському праві, де основним джерелом права є судовий прецедент, було ґрунтовно розроблено правову доктрину «підняття корпоративної вуалі», що означала ігнорування юридичної особистості компанії.

Англія. Напрацювання обставин, за яких допускалося виключення з принципу обмеженої відповідальності компанії, було достатньо складним і вимагало тривалого часу. На даний час судами Англії

визнаються лише два випадки, які можуть призвести до «підняття корпоративного покриву»: 1) якщо компанія виступає в якості агента свого акціонера або 2) якщо вона слугує «фасадом» для прикриття його інтересів. Англійські суди використовують здебільшого другу підставу, яку образно визначають як «фасад», «симуляцію», «пусту оболонку». Але і на цій підставі вони піднімають корпоративну завісу досить рідко і з великим небажанням. Як було сформульовано Палатою лордів, подібне можливе «тільки там, де існують особливі обставини, які вказують на те, що це — простий фасад, який приховує справжні факти» («*Woolfson v. Strathclyde Council*», 1978) [14].

Безпосередній привід для розгляду питання можливості проникнення крізь корпоративну завісу — недостатня капіталізація компанії, що призводить до неможливості повною мірою задовольнити справедливі вимоги кредиторів. Однак британські суди за надзвичайно рідкісними виключеннями відмовляються піднімати завісу лише на цій підставі: «Бажано це чи ні, але право використовувати корпоративну структуру певним чином укорінено в нашому корпоративному праві», тому «суд не вправі нехтувати принципом *Salomon v. Salomon* лише тому, що цього вимагає справедливості», — зазначив Апеляційний суд у ключовій справі «*Adams v. Cape Industries PLC*» (1990). У 2001 р. Високий Суд у справі «*Trustor AB v. Smallbone*» сконструював і застосував тест для проникнення крізь корпоративну завісу, який являє собою певну суміш попередніх рішень. Так, проникнення крізь завісу було оголошено можливим за наявності таких умов: (1) компанія, якій передаються активи, є всього лише «прокладкою» для реального бенефіціара; (2) ця компанія була задіяна в «неналежних» діях, які вчинялися її акціонером/бенефіціаром; (3) цього вимагають інтереси справедливості; (4) корпоративна структура була використана саме для того, щоб уникнути відповідальності за «неналежну» поведінку; (5) інтереси жодної третьої особи не будуть порушуватися підняттям корпоративної вуалі. У 2005 р. у справі «*Kensington International Ltd v. Congo*» Високий Суд додав до нього новий елемент — безчесність поведінки відповідача [15].

Слід зазначити, що спочатку доктрина «підняття корпоративної вуалі» використовувалась тільки для притягнення до відповідальності акціонерів компанії. Пізніше вона була доповнена доктриною «alter ego», згідно з якою компанія визнається певним продовженням її акціонерів, тобто вважається, що акціонери розпоряджаються майном компанії як власним. У даний час доктрини «piercing the corporate veil» та «alter ego» розглядаються як синоніми та означають ідентичний процес. Однак правила, передбачені доктриною «alter ego», відрізняються непослідовністю та суперечливістю, у зв'язку з чим жодне із судових рішень щодо ігнорування юридичної особистості компанії не можна вважати прецедентним судовим рішенням. Більше того, суди доволі часто відмовляють позивачам у застосуванні згаданої доктрини (справа «*Adams v. Cape Industries PLC*» [16]).

США. Доктрина «підняття корпоративної вуалі» набула найбільшого свого поширення в практиці судів США, які відомі своїм жорстким ставленням до недобросовісних боржників, що використовують юридичну особу як прикриття від відповідальності. У практиці американських судів принцип «підняття корпоративної вуалі» був чітко визначений у справі «*United States v. Milwaukee Transit C*» у 1905 р., коли було зазначено, що «корпорація за загальним правилом буде розумітися як юридична особа до того часу, поки не буде обґрунтовано доведено протилежне; разом із тим, коли поняття юридичної особи використовується для порушення публічних інтересів, виправдання правопорушення, приховування шахрайства, захисту злочину, закон буде розцінювати корпорацію як асоціацію осіб» [17].

Найбільш активно зазначена доктрина останнім часом використовується в Каліфорнії, де задовольняються близько 27% позовів [18]. Суди — як на рівні штату, так і федеральні — більш ніж за сторічну історію застосування цього принципу сформулювали загальні умови, за яких можливе «підняття корпоративної вуалі». Так, федеральний тест передбачає необхідність врахування (1) ступеня, в якому акціонери поважають окрему особистість корпорації; (2) ступеня несправедливості, якої зазнають позивачі (кредитори) визнанням окремої особис-

тості корпорації; (3) наявності у засновників корпорації шахрайських намірів.

Каліфорнійський тест вимагає, по-перше, щоб корпорація не тільки була під впливом акціонера і ним управлялась, але щоб між ними була така єдність інтересу і власності, що індивідуальність або відокремленість акціонера і корпорації припинили б існувати; по-друге, щоб за даних конкретних обставин прихильність фікції відокремленості корпорації санкціонувала б обман або сприяла несправедливості. Згідно з каліфорнійським тестом обман і несправедливість не обов'язково повинні співіснувати, тоді як федеральний тест вимагає наявності їх обох. У Каліфорнії застосування доктрини «підняття корпоративної вуалі» можливе навіть лише на підставі недостатньої капіталізації компанії, її істотного недофінансування акціонерами, хоча, як зазначає О. М. Верещакін, судова практика з цього питання суперечлива. В деяких випадках суди визнають, що необхідно більше одного фактора. При цьому перелік можливих факторів досить довгий, зокрема це: неадекватна капіталізація компанії або повна відсутність у неї активів; злиття активів компанії та її засновників; недотримання належних корпоративних процедур і змішування звітності різних юридичних осіб; співпадіння володілців компаній, їх директорів і посадових осіб; приналежність часток у корпорації лише одному власнику чи членам однієї родини; використання одного і того самого офісу, одних і тих самих працівників; приховування і неправдиве представлення інформації стосовно реальних власників та менеджерів компанії; недотримання «правила витягнутої руки» у відносинах між корпораціями («принципом витягнутої руки», або «arm's length principle», називають сукупність правил стосовно оподаткування операцій пов'язаних між собою компаній, згідно з якими пов'язані компанії можуть застосовувати у комерційних відносинах між собою контрактні ціни, відмінні від ринкових, однак у цілях оподаткування величина цін буде визначатися на рівні ринкових [19]); спроби сконцентрувати борги бізнесу на одній особі, а активи на іншій; використання корпоративної форми в якості прийому для того, щоб уникнути особистої відповідальності або для вчинення нелегальних операцій; ство-

рення корпорації та її використання з метою поклати на неї відповідальність іншої особи [20].

Німеччина. У Німеччині, правова система якої є континентальною з основним джерелом права — нормативними актами, доктрина «підняття корпоративної вуалі» знайшла своє закріплення у законодавчих актах. Закон ФРН «Про акціонерні товариства» від 06.09.1965 р. містить окремий розділ, присвячений регулюванню взаємовідносин між контролюючими компаніями та компаніями, що перебувають під контролем. Основним положенням цього розділу є норма, згідно з якою права акціонерів та кредиторів залежних компаній захищені обов'язком контролюючих компаній компенсувати річні втрати, понесені у зв'язку з діяльністю останніх. Закон застосовується до акціонерних компаній, але судова практика розповсюджує ці правила і на компанії з обмеженою відповідальністю.

Німецьке законодавство передбачає два способи регулювання відносин між контролюючим і залежним підприємствами: укладення спеціального договору та де-факто — залежність, що встановлюється судом у кожному конкретному випадку. Контролююче підприємство, яке постійно втручається в господарську діяльність залежного, у деяких випадках може бути визнане відповідальним перед кредитором останнього. Так, у справі «Autokran» Верховний федеральний суд встановив, що контролююче підприємство було відповідальним перед орендодавцем за несплачені залежними компаніями орендні платежі, оскільки могло отримувати кошти безпосередньо від клієнтів орендарів і мало право на доходи залежних компаній. За таких обставин контролююча компанія повинна відповідати за боргами орендарів [21].

Російська Федерація. Відкриття шляху можливого застосування доктрини «підняття корпоративної вуалі» у російській судовій практиці пов'язується з постановою Президії Вищого арбітражного суду Російської Федерації у справі за позовом російського ТОВ «Олімпія» до АТ «Парекс банк» та АТ «Цитаделе банк» про розірвання договорів та стягнення депозиту і процентів за ним [22]. Позивач, обґрунтовуючи свої вимоги, посилався на порушення АТ «Парекс банк» умов добросовісності ведення господар-

ської діяльності шляхом виділення в результаті реорганізації ліквідних активів новоствореному АТ «Цитаделе банк» із залишенням дебіторської заборгованості та низьколіквідних активів у АТ «Парекс банк». Складність даної справи, крім усього іншого, була зумовлена необхідністю обґрунтування її підсудності судам саме Російської Федерації шляхом доведення факту здійснення діяльності відповідачів чи наявності майна на її території. У постанові суду вперше в практиці вищих судових інстанцій прямо зазначається про необхідність застосування доктрини «зривання корпоративної вуалі». Зокрема йдеться про те, що, хоча АТ «Парекс банк» та АТ «Цитаделе банк» і не значаться у зведеному реєстрі акредитованих на території Російської Федерації представництв іноземних компаній, а також в державному реєстрі філій іноземних юридичних осіб, фактично вони здійснювали банківську діяльність через організовані представництва, які функціонували від їх імені, хоча формально і були представництвами третіх осіб. Такий підхід до оцінки факту наявності представництва або філії юридичної особи, виходячи з обставин конкретної справи, відповідає сучасній міжнародній практиці, зокрема практиці Суду справедливості Європейського Союзу (м. Люксембург). Так, у справі «SAR Schotte GmbH. v. Parfums Rothschild» (справа № 218/86, рішення від 09.12.1987 р.) Суд справедливості ЄС зазначив, що філія або представництво вважається існуючим навіть у тому випадку, якщо юридична особа не має власного юридично оформленого підрозділу на території іноземної держави, але тим не менш, здійснює діяльність на даній території через незалежні компанії зі схожою назвою, укладає правочини від власного імені та фактично виступає в якості підрозділу цієї юридичної особи. Виходячи з цього, суд визнав доведеним факт наявності в Російській Федерації представництва АТ «Парекс банк» та АТ «Цитаделе банк».

За оцінками російських юристів, таке обґрунтування необхідності застосування доктрини «зняття корпоративної вуалі», здійснене ВАС РФ, скоріш за все дасть зелене світло її застосуванню російськими судами не лише під час вирішення процесуальних питань підсудності справ національним судам, а й під

час вирішення справ по суті. Тим більше, що судами нижчих інстанцій окремі рішення в дусі згаданої доктрини вже приймалися. Так, Дев'ятий арбітражний апеляційний суд, розглядаючи заяву ТОВ «Нарьянмарнафтогаз» про визнання недійсним рішення податкових органів про донарахування податків та застосування штрафних санкцій, застосував один з різновидів доктрини «зняття корпоративної вуалі» — доктрину «єдиної особи» (single entity doctrine) [23]. Незважаючи на укладення позивачем договору позики з іноземною компанією та отримання від неї сум позики, суд визнав, що в цілях цього договору в якості єдиної особи, в тому числі і в якості позикодавця, виступила вся група компаній «ConocoPhillips». Тому окрема корпоративна сутність формального позикодавця — компанії «Phillips Petroleum International Investment Company» — значення не має і не повинна враховуватися. Ця компанія є кондуїтною компанією, тобто згідно з термінологією міжнародного податкового планування компанії для передачі, а іноді і для трансформації доходу в цілях зменшення податкових зобов'язань при операціях у сфері міжнародних економічних відносин [24]. У дійсності ж безпосереднім позикодавцем була іноземна материнська компанія «ConocoPhillips», у зв'язку з чим судом було фактично «зірвано корпоративну маску», визначено заборгованість за договором позики як контролювану, а тому рішення податкового органу про пере kwalіфікацію в цілях оподаткування нарахованих за договором позики процентів у дивіденди з відповідними негативними наслідками щодо донарахування на підставі п. 269.2 ст. 269 Податкового кодексу РФ податків та штрафних санкцій залишено в силі.

Загальне для всіх країн. Незважаючи на всі матеріально-правові та процедурні відмінності, які характерні для корпоративного законодавства та практики його застосування в різних країнах з різними правовими системами, виокремлюють істотні спільні ознаки, що характеризують принцип «підняття корпоративної вуалі», зокрема: (1) проникнення за корпоративну завісу відбувається лише в порядку виключення, загальним правилом залишається майнова відокремленість юридичних осіб і обмеженість відповідальності; (2) підняття корпоративної

вуалі відбувається тільки в режимі судової процедури і застосовується у справах як з контрактів та деліктів, так і в рамках публічних правовідносин за участю держави, зокрема банківських, страхових, екологічних, податкових, антимонопольних; (3) обов'язок особи, яка вимагає підняття корпоративної вуалі, довести наявність підстав для застосування такого виняткового принципу; (4) існування значної кількості різноманітних тестів для перевірки наявності незвичайної (зайвої) близькості основної і дочірньої компанії; (5) відсутність майже в усіх правових системах (за винятком, можливо, лише Німеччини) законодавчого закріплення взаємовідносин афілійованих товариств; відносини між основним та дочірнім товариством, а також всередині юридичного чи фактичного холдингу майже завжди визначаються в режимі *ad hoc*; (6) основним недоліком є той факт, що застосування цього принципу в усіх правових системах знаходиться у дискреції суду, яка в той самий час базується не лише на власному розсуді суду, а й на деяких напрацьованих судовою практикою критеріях та тестах. Однак жоден з них окремо та всі вони разом не мають визначального характеру, а тому, як і будь-які оціночні судження, не дозволяють суб'єктам господарювання знати напевно і точно, чи може цей принцип бути застосований у їх випадку; (7) підняття корпоративної вуалі відбувається не в усіх випадках, коли компанія не в змозі самостійно задовольнити вимоги кредиторів, а лише у випадку шахрайських дій, недобросовісних спроб ухилитися від виконання прийнятих на себе зобов'язань, порушення справедливості. При цьому суди набагато частіше задовольняють вимоги кредиторів, що представляють інтереси суспільства та держави, ніж приватних осіб; (8) ефективному використанню даної доктрини перешкоджають обмежені можливості та ускладнення в отриманні інформації про пов'язаних осіб, що доміцільовані в інших державах [25].

Україна. З позицій необхідності забезпечення ефективного захисту інтересів кредиторів від недобросовісних боржників доцільність запровадження у вітчизняну практику правозастосування доктрини «підняття корпоративної вуалі» сумнівів не викликає. До того ж її можна розглядати і як певну альтерна-

тиву превентивному контролю за суб'єктами господарської діяльності на етапі їх входження у цивільний оборот. Зазвичай такий контроль проводиться у формі запровадження процедур ускладненої реєстрації, вимоги щодо формування статутного капіталу у підвищеному розмірі чи за рахунок лише певних найбільш ліквідних активів, поточного контролю за складом та розміром чистих активів тощо.

Однак слід пам'ятати і про небезпеку, яка криється у правових реаліях нашої країни, сумно відомої високим рівнем корупції. Корупція, а інколи і непрофесіоналізм суддів можуть призвести до того, що в Україні шляхом необґрунтованого застосування цієї доктрини до відповідальності за зобов'язаннями іншої особи будуть притягатися особи, які не мають підстав нести таку відповідальність. Причому аргументами можуть стати лише суддівська «правосвідомість» та особливе розуміння «супільної справедливості». В руках занегажованих суддів цей інструмент може використовуватись для того, щоб навіть за сприятливих обставин та правоти особи по суті, в неї забрати те, чим вона володіє на законних підставах. Чи готова судова система України до застосування такої доктрини в умовах відсутності законодавчого регулювання даного принципу — велике питання. Аби уникнути небезпеки легкого заперечення випробуваного віками інституту юридичної особи з її відокремленістю майна та обмеженою відповідальністю, а також для забезпечення обґрунтованого і виваженого, дійсно справедливого застосування доктрини «підняття корпоративної вуалі», зважаючи на рівень корупції в нашій країні та більшу прихильність до нормативістського підходу, ніж до загальних засад права та справедливості, на нашу думку, доцільно на законодавчому рівні визначити правовідносини, в рамках яких може ставитися питання про застосування даної доктрини, підстави та умови її застосування, порядок та обсяги доказування зловживань тощо.

На даний час українське законодавство передбачає окремі випадки залучення до субсидіарної відповідальності третіх щодо боржника осіб, зокрема: (1) власника майна боржника, керівника боржника, голови ліквідаційної комісії (ліквідатора), які не звернулися до суду із заявою про порушення справи про

банкрутство у разі виявлення недостатності майна для задоволення вимог всіх кредиторів (ч. 6 ст. 51 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»); (2) всіх юридичних осіб, що утворилися в результаті поділу юридичної особи—боржника, за зобов'язаннями, які перейшли до однієї з юридичних осіб— правонаступників (ч. 5 ст. 197 ЦК України, ч. 5 ст. 85 Закону України «Про акціонерні товариства»); (3) всіх юридичних осіб, що утворилися в результаті виділу юридичної особи—боржника, а також самої юридичної особи, з якої здійснено виділ, за зобов'язаннями, які перейшли до однієї з юридичних осіб— правонаступників (ч. 3 ст. 109 ЦК України, ч. 2 ст. 82 Закону України «Про акціонерні товариства»); (4) холдингової компанії, в результаті дій або бездіяльності якої корпоративне підприємство виявиться неплатоспроможним та визнається банкрутом (ч. 6 ст. 126 ГК України); (5) учасника (засновника) теплопостачальної або теплогенеруючої організації за її заборгованістю перед постачальниками енергоносіїв у разі прийняття рішення про її ліквідацію (ч. 5 ст. 22 Закону України «Про теплопостачання»).

На даний час відомості про застосування згаданої доктрини чи про рішення, винесені українськими судами в дусі такої доктрини, відсутні.

Висновки. Доктрина «підняття корпоративної вуалі», напрацьована судами країн англосаксонського права, сприйнята судовою практикою, а в окремих правових системах — і законодавством країн континентального права. Заперечуючи, на перший погляд, обмежену відповідальність юридичної особи за своїми зобов'язаннями, насправді вона може бути застосована виключно в рамках судових процедур як екстраординарний захід за наявності не лише відносин контролю, а й зловживань з боку осіб, що здійснюють такий контроль.

Результатом застосування даної доктрини у судовій практиці України може стати ефективна протидія зловживанням статусом юридичної особи (корпоративною формою) і недобросовісним діловим практикам, забезпечення розвитку інституту соціальної відповідальності бізнесу.

ПРИМІТКИ

1. Ballantine H. Ballantine on Corporations. — Rev. ed., 1946.
2. Gelb H. Piercing the Corporate Veil — The Undercapitalization Factor // Chicago-Kent Law Review, 1982.
3. Matheson J. H. The Modern Law of Corporate Groups: An Empirical Study of Piercing the Corporate veil in the Parent-Subsidiary Context // North Carolina Law Review 87. — May 2009.
4. Miller S. K. Piercing the Corporate Veil Among Affiliated Companies in the European Community and the U.S.: A Comparative Analysis of U.S., German, and U.K. Veil-Piercing Approaches // American Business Law Journal, 36 (Fall 1998) 73. — P. 94.
5. Olthoff M. A. Beyond the Form — Should the Corporate Veil be Pierced? // University of Missouri — Kansas City Law Review, 64. — Winter, 1995.
6. Presser S. B. Piercing the Corporate Veil. § 2:5 // WestLaw International.
7. Vandekerckhove K. Piercing The Corporate Veil: A Transnational Approach. Kluwer Law International, 2007.
8. Верещагин А. Н. «Пронзание корпоративной вуали» (PCV) в англо-американском праве и применимость его решений в российской правовой среде : тез. для круглого стола РШЧП 29.03.2012 г. [Электронный ресурс] / А. Н. Верещагин. — Режим доступа : www.privlaw.ru/files/Tezisy_Verechagin_29.03.12.doc.
9. Верещагин А. Н. Фактор недостаточной капитализации в корпоративном праве Англии и США [Электронный ресурс] / А. Н. Верещагин // Закон. — 2010. — № 4. — Режим доступа : <http://zakon.ru/Publication/Publication/1238>.
10. Молохов А. В. Что спрятано под корпоративной вуалью [Электронный ресурс] / А. В. Молохов. — Режим доступа : <http://www.arbitr.ru/press-centr/smi/45916.html>.
11. Тай Ю. В. Снятие корпоративной вуали в частном праве : тез. для круглого стола РШЧП 29.03.2012 г. [Электронный ресурс] / Ю. В. Тай. — Режим доступа : http://www.privlaw.ru/files/Tezisy_Taya_29.03.12.doc.
12. Попов Е. Корпоративная вуаль [Электронный ресурс] / Е. Попов, Е. Попова // Коллегия. — 2002. — № 6. — Режим доступа : <http://www.lin.ru/document.htm?id=2225048262769727831>.
13. Кулик Е. Ю. Доктрина alter ego в английском праве [Электронный ресурс] / Е. Ю. Кулик // ЕврАзЮж № 9 (40) 2011. — Режим доступа : http://www.eurasialaw.ru/index.php?option=com_jcontentplus&view=article&id=2435:-alter-ego-—&catid=184:2010-12-13-11-5-0-40&Itemid=196.
14. Верещагин А. Н. Фактор недостаточной капитализации в корпоративном праве Англии и США [Электронный ресурс] / А. Н. Верещагин // Закон. — 2010. — № 4. — Режим доступа : <http://zakon.ru/Publication/Publication/1238>.
15. Верещагин А. Н. «Пронзание корпоративной вуали» (PCV) в англо-американском праве и применимость его решений в российской правовой среде : тез. для круглого стола РШЧП 29.03.2012 г. [Электронный ресурс] / А. Н. Верещагин. — Режим доступа : http://www.privlaw.ru/files/Tezisy_Verechagin_29.03.12.doc.
16. Кулик Е. Ю. Зазнач. праця.
17. Молохов А. В. Зазнач. праця.
18. Верещагин А. Н. «Пронзание корпоративной вуали» (PCV) в англо-американском праве и применимость его решений в российской правовой среде : тез. для круглого стола РШЧП 29.03.2012 г. [Электронный ресурс] / А. Н. Верещагин. — Режим доступа : www.privlaw.ru/files/Tezisy_Verechagin_29.03.12.doc.
19. Корф М. Принцип «вытянутой руки» [Электронный ресурс] / М. Корф. — Режим доступа : <http://bankir.ru/publikacii/s/printsip-vytyanutoi-ruki-10000390/#ixzz2HJbCBZpK>.
20. Верещагин А. Н. «Пронзание корпоративной вуали» (PCV) в англо-американском праве и применимость его решений в российской правовой среде : тез. для круглого стола РШЧП 29.03.2012 г. [Электронный ресурс] / А. Н. Верещагин. — Режим доступа : www.privlaw.ru/files/Tezisy_Verechagin_29.03.12.doc.
21. Проникая за корпоративную вуаль (украинский) [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.engage.com.ua/ru/publications/9.html?print>.
22. Постанова Пленуму Вищого арбітражного суду Російської Федерації № 16404/11 від 24.04.2012 р. у справі № А40-21127/11) [Електронний ресурс]. — Режим доступа : <http://kad.arbitr.ru/Card/7ab9282f-1521-4277-a02f-daffb6005151>.

23. Постанова Дев'ятого арбітражного апеляційного суду № 09АП-23571/2011-АК, № 09АП-25741/2011-АК від 28.10.2011 р. у справі № А40-1164/11-99-7, що залишена в силі постановою Федерального арбітражного суду Московського округу від 28.02.2012 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://kad.arbitr.ru/Card/6a50b48b-8351-445e-968b-531dcb26c749>.

24. Толкушкин А. В. Энциклопедия российского и международного налогообложения / А. В. Толкушкин. — М. : Юрист, 2003. — 910 с.

25. Тай Ю. В. Зазнач. праця.

Карнаух Татьяна. Доктрина «поднятия корпоративной вуали»: сущность и перспективы применения в Украине.

Статья посвящена изучению сути доктрины «поднятия корпоративной вуали» как средства эффективной защиты кредиторов от недобросовестных действий должников, которые пытаются избежать ответственности, злоупотребляя формой юридического лица. Кроме этого исследуется история возникновения и становления указанной доктрины, практика ее применения в разных правовых системах мира. Сквозь призму этой доктрины проведен анализ украинского законодательства, сформулированы предложения по его усовершенствованию, а также применению в судебной практике отечественных судов.

Ключевые слова: доктрина «поднятия корпоративной вуали», ответственность недобросовестных должников, злоупотребление формой юридического лица, принцип ограниченной ответственности учредителей.

Karnaukh Tetyana. «Piercing the corporate veil» principle: essence and perspectives of applying in Ukraine.

The article is dedicated researching of the essence of «piercing corporate veil» principle. This is the means effective defense of creditors from debtors' fraud which try to avoid the liability by misusing of entity form. Besides origin and development of aforesaid principle, its applying practices in different legal systems are exploring. Analysis of Ukrainian legislation is done, propositions to its improving are submitted, and suggestions to its applying in national court practice are represented through the prism of hereinabove principle.

Key words: «piercing corporate veil» principle, liability of unscrupulous debtors, misusing of entity form, limited liability principle.